

FØLTES IKKE KRIMINELLT: «En gang glemte jeg å stemme etter at jeg flyttet fra Sydney til Melbourne. Følte jeg meg som en kriminell? Nei, jeg følte meg bare litt skuffet, og jeg måtte også betale en liten bot», skriver artikkelforfatteren.

Illustrasjonsfoto: Gorm Kallestad/Scanpix

Plikt til å debattere, om ikke til å stemme

Malcolm Langford
Norsk senter for menneskerettigheter, UiO

VALGDELTAELSE: Høyres Michael Tetzschner frykter «kriminalisering av hjemmesitting» hvis Norge åpner for stemmeplikt, slik lederen av regjeringens integreringsutvalg har foreslått.

Kriminell? Jeg kommer fra et land hvor vi har hatt stemmeplikt i 87 år: Australia. En gang glemte jeg å stemme ved et lokalvalg etter at jeg flyttet fra Sydney til Melbourne. Følte jeg meg som en kriminell? Nei, jeg følte meg bare litt skuffet, og jeg måtte også betale en liten bot: En drøy hundrelapp, eller rundt 1/6 av en gjennomsnittlig parkeringsbot.

Helt alvorlig, og uten ironi: Norges innsats for å skape og opprettholde en demokratisk kultur imponerer en innflytter. Men etter å ha bodd her i fem år er jeg skuffet over politikernes ureflekterte avvisning av en rekke forslag til stemmereform. Politikernes legitimitet er avhengig av valgprosessen, og dette er noe de bør behandle med respekt, og mer alvor enn hva tilfellet er.

Norge har en rimelig, men ikke bemerkelsesverdig høy valgdeltakelse (75 prosent i 2005). Dette som reiser en del spørsmål. Hvorfor er deltakelsen mye lavere enn i Sverige? Og enda viktigere, blir Norges demografiske profil tilstrekkelig gjenspeilet i valgdeltakelsen? Forskning ved Universitetet i Adelaide viser at ordninger med stemmeplikt i vestlige land som regel resulterer i en

svært dekkende representasjon av alle sosioøkonomiske grupper.

Per-Kristian Foss har imidlertid latterliggjort ideen om stemmeplikt ved å vise til Belgia og spørre om stemmeplikt har gjort det landet noe bedre. Stemmeplikt har blitt innført i 4–5 vestlige demokratier, uten at det kan påvises noen overlast av den grunn. Det kan også være av interesse for Foss at det er det konservative partiet som har regjert lengst i Australia under denne valgordningen.

Stemmeplikt (eller oppmøteplikt, for å være mer nøyaktig) er selvfølgelig en inngripen i den enkeltes selvstendighet. Men dette veies opp mot målet: Å sikre at samfunnets viktigste institusjon er representativ. Visse menneskerettigheter har også blitt gjort om til plikt når de har blitt vurdert som svært viktige – for eksempel grunnskoleopplæring for barn.

Spørsmålet er hvordan vi skal balansere motstridende hensyn. Den amerikanske filosofen James Griffin har lansert tanken om at en av de underliggende begrunnelser for menneskerettighetene er å verne mennesker fra undertrykkelse. I dette tilfellet synes «undertrykkelsen» å være minimal. Det dreier seg om plikt til oppmøte, ikke til å avlevere stemme. Det er fullt mulig å stemme blankt, eller å avstå.

Jeg sier ikke nødvendigvis at Norge må ha stemmeplikt eller følge den australske modellen. Flere løsninger kan diskuteres. Men hvorfor er politikerne så arrogante at de avlyser hele diskusjonen, før den i det hele tatt er kommet i gang.

+

